

ČESKÁ NĚMŮVNA
Sídlo: Ústřední v Třeboni
Křesba: STYX

Arijský boj

Židé jsou proti nám, my musíme být proti nim, v každém ohledu. ♦ Je to národ cizí, nejde s námi, ba jen proti. Na to nesmíme nikdy zapomenouti.

Jan Neruda.

Vychází každou sobotu.

Vydavatel V. Břetenář.

ÚSTŘEDNÍ LIST PROTI ŽIDOVSKÉ LIGY, PRAHA

Od obrany k útoku.

Počínaje dnešním číslem vydává Česká protizidovská liga v Praze na místě dřívějšího ústředního listu „Štít národa“ svůj vlastní ústřední list „Arijský boj“.

K této změně jména přivedlo nás poznání, že dnešní doba vyžaduje různých činností, že nestačí již pouhé odražení nepřátelských útoků, ale že jest nezbytné autno přejít i k obraně do útoku. Jsou již pryč doby, kdy stačilo dobře mířené rány nepřátelských útoků, nikdo pouze odrážeti nebo oslabovati štítem, který nakonec pod nepřetržitým přívalem úderů se přece jen tak dalece opotřebí, že nemůže více patřičné ochrany a tím nebudí respektu.

Dnešní doba vyžaduje naopak, abychom, předcházejíce útokům a ranám zaprotivých, odvčých nepřátel, ujali se sami iniciativy a jako Arijský boj jsme vyrazili vpřed proti sebevětším řadám nepřátel našeho národa. Máme více než dostatek nepřátel vnějších i vnitřních. S těmi vnějšními netřeba nám přímo bojovat. Ty vyřídí za nás sám náš mocný Ochránce, Vůdce a říšský kancléř. Proto našim úkolem jest vésti nekompromisní boj proti všem našim vnitřním nepřátelům, mezinárodnímu Židovstvu a jeho spřezencům.

Nejen v posledním dvacítiletí, ale již před sta a sta léty vystupoval mezinárodní Žid jako úhlavní nepřítel české

ho národa. Byl to jen tento věčně nenasytý parazit, který, ač k tomu rasově nebyl oprávněn, vystupoval vždy jako „Němec“, aby na jedné straně „germanisoval“ náš národ, na druhé straně pak budil a živil vzájemnou nenávisť Čechů a Němců, aby zásadou „Ze svárů dvou má třetí zisk“ se sám oboharoval do svých krvavých spárů jeho zrádní Žid náš národ tím, že uchvátil Zevol do svých krvavých spárů jeho politické, hospodářské i kulturní vedení.

Jest tudíž našim úkolem, zbavit náš národ vlivu mezinárodního Žida i jeho domácích spřezenců, jichž jediným vodítkem jest jen osobní prospěch a tím budovati pod heslem: „Od srdce k srdcím“, most upřímného a srdečného dorozumění Čechů s velkým národem Němců.

Zájmy našeho národa vyžadují, abychom dokázali, že Velkoněmecká říše, jejíž jsme součástí, může se za všech okolností úplně spolehnouti na nás jak na poli politickém, tak i hospodářském, jako na jeden z nerozborných pilířů výstavby celé říše.

Voláme proto všechny opravdové Čechy do houfu k boji proti vnitřním nepřátelům, Židům a jich spřezencům a žádáme všechny povolane činitele a mravní podporu naší práce.

Vladimír Břetenář, v. r.

J. S. Machar, retuš víc než naléhavá.

V pohnutých dobách, jež bylo národu v posledních dvou letech prožiti, ukázalo několik časopisů u nás v nejostřejším osvětlení, kdo vlastně byli ti povedení osvoboditelé a humanitáři: že to vlastně byli podvodníci nejhrubšího zrna, kterým nikterak neleželo na srdci blaho národa a státu, nýbrž že v první řadě stvořili života neuchopný stát jen proto, aby zaopatřili dobře své, své rodiny, své průshovavce a kamaráhy pochlebujících jim darmožroutů, kteří se již za odměnu postarali o to, aby se do světa vytrubovala jejich demokracická zaboření, jejich filosofie a jejich důležitost a nenahraditelnost pro celý svět. Kdybychom se domnívali, že páni osvoboditelé tyto trubce stvořili snad až v nešťastném roce 1918, kdy okupovali etatsově sídlo českých králů a počali nemravně a despoticky vládnouti překvapeným národům, byli bychom na velkém omylu. Neboť trubadury shromáždil kolem sebe Velký Umrtvovatel národa již hned po evém neblahém příchodu do Čech. Celá smezka do té doby neznámých nal oběhla se k nobám židovskéh otravovavce studní, neboť citila dobrou kořist.

Neoní místa ani času jmenovati zle

všechny ty ochotné průshovavce a pochlebničky velikého Dalajlámy, či Pastýře, jak si ho sami nazvali, všichni byli jednoho a stejného typu a stejné barvy. Předháněli se v pochybých službách mezi sebou a na co nestačil jeden, to dohnal druhý, byl-li některým napaden, přihnal se hned celá smezka, aby napadeného bránila. Nebylo špatnosti a nicemnosti, které by se průshovavci štítily použít, jednalo-li se o to, jak Dalajlamu udržet na často se prolamujících nohách.

Jedním z nejznamenitějších sluhů, pavěz, podkuřovatelů a chvalotečníků tohoto povedeného Osvoboditele byl J. S. Machar. Jeho desítky let trvající činnost v realistickém Masarykově „Case“ a „Naší době“ možno nazvati činností osobního mistra popravčích Masarykova. Neboť jako „Sipý“ svého času napsaly o Herbenově pomůlnosti: „kam Masaryk namířil, tam Herben vystřelil“, tak bylo možno říci o Macharově: „na koho Masaryk ukáže, toho Machar popraví“.

Masarykovo heslo při jeho příchodu do Čech bylo: „Káceti modly!“ Nemohl potřebovati, aby národ měl nějaké modly, když se přece on chvil modlou státi sám. Kácely se tedy modly. Ten úkol

Arijský Boj, Praha.

Kresba STYX.

„Chamberlain co by rybář v norských vodách.“

vzal na sebe Machar. Tohoto člověka, nešťichtého se naprosto ničeho mohl židovský rozleptávac české duše výborně potřebovat. Bojovalo se proti pravosti Rukopisů způsobem, který zůstane nesmazatelným znamením sprostoty, neuvrlosti a bídáctví masarykovské smezky. V roce 1894 vrhl se Machar s verovou důstojnou řečnického tovaryše na uctivaného v Čechách básníka Vítězslava Háška. Proti této záměrné sprostotě ozval se v Čechách kdekterý slušný člověk, ale to nebyl konec. Realistický průshovavce udělal z celé záležitosti jakousi revoluci a v serii článků v „Case“ i jinde uveřejněných napadl nejsprovčejším způsobem i osobním snižováním každého, kdo s jeho kaprským a realistickým počinem nesouhlasil. Jen největším sebezapřením možno dnes čísti tyto články, sebrané kromě jiných podlosti a surovosti v knize „Za rána“.

jež vyšla v židovském nakladatelství smutně proslulého Gustava Duhského v Praze. Články tyto s židorealistickou perversitou urážá a ponižují každého, kdo jen trochu s podpíchnutým kritikem a popravčím Háškovým nesouhlasil. Židovsko-masarykovským způsobem jest tu uráženo a snižováno skutečný velechd Jaroslav Dřehlický, způsobem, na který bylo by bývalo možno odpovédět jen pořádným párem faec. Nic jiného, zdá se, na Machara nikdy neplatilo. O tom nás přesvědčil pan Machar sám, neboť je známo, že jedině faeka byla příčinou. Že pan Machar v roce 1925 umrlk docela. Dále je tu zesměšňován a urážen prof. F. Schulz, Eliška Krásnohorská, již dovedl masarykovský průshovavce cynicky vyznívat se i jejimu staropanevnství, dále le V. Vlček, autor mnoha na tehdejší dobu zcela dobrých románů, J. V. Jahn a jiní a jiní, kteří již v letech devade-

Proti Židům pravdou a činy!

Příběh antisemitského týdeníku *Arijský boj*

TADEÁŠ HLAVINKA

Po začátku nacistické okupace v roce 1939 se v nejvýznamnějších českých novinách a časopisech začali do vedoucích pozic prosazovat novináři, kteří byli ochotni vycházet vstříc nacistickým úřadům a šířit propagandu podle jejich pokynů. Zvláštní, a možná vůbec nejtemnější kapitolu protektorátního tisku ale psala redakce otevřeně antisemitského časopisu *Arijský boj*. Na jeho stránkách se objevovaly udavačské a denunciační texty, které monitorovalo Gestapo, a přímo i nepřímo tak ovlivňovaly životy konkrétních lidí.

 Když v květnu 1940 vyšlo první číslo týdeníku *Arijský boj*, mohl protektorátní čtenář jen těžko pochybovat o tom, s jakým časopisem se setkal. Do rukou se mu dostalo osm stran plných útočně protizidovských článků a karikatur, které využívaly i těch nejprimitivnějších antisemitských stereotypů a mýtů. „Zájmy našeho národa vyžadují, abychom dokázali, že Velkoněmecká říše, jejíž jsme součástí, může se za všech okolností úplně spoléhat na nás jak na poli politickém, tak i hospodářském, jako na jeden z nerozborných pilířů výstavby celé

Říše. Voláme proto všechny opravdové Čechy do houfu k boji proti vnitřním nepřátelům, Židům a jejich spřezencům a žádáme všechny povolané činitele o podporu naší práce,¹“ popsal na titulní straně posláni nového časopisu Jan Vladimír Břetenář.

Z OBRANY DO ÚTOKU PROTI „VNITŘNÍMU NEPŘÍTELI“

Právě jméno vydavatele mohlo být částí čtenářstva povědomé. V té době patřil k nejvýraznějším zástupcům českého antisemitského hnutí. Historie *Arijského boje* je s ním pevně

spjata, ačkoliv Břetenářovo vedení listu bylo krátké a zůstává ve stínu pozdějšího období, kdy se týdeníku ujal šéfredaktor Rudolf Novák.

Břetenář se narodil 20. června 1892 v Plavsku na Jindřichohradsku. Narukoval do rakousko-uherské armády, v červnu 1915 byl v Polsku zajat a o rok později vstoupil do československých legií. Do nově vzniklého státu se ale z Ruska s většinou legionářů nevrátil a usadil se v čínském Charbinu.² Není úplně zřejmé, čím se živil, jeho poválečná výpověď ovšem naznačuje, že provozoval rejdařství nebo v něm pracoval.³ Byl také podezírán z toho, že působil jako japonský špion. Pro to ale nejsou přesvědčivé důkazy, stejně jako pro to, že by ve třicátých letech blíže spolupracoval s generálem Radolou Gajdou na rozpoutání protibolševického povstání v Sovětském svazu.⁴ Po návratu do Československa v roce 1935 dostal legionářskou penzi, další peníze si vydělával prací pro Kancelář československých legií.⁵ Netajil se svým příklonem k fašistickým a antisemitským myšlenkám. Brzy se tak seznámil s novinářem a někdejší operním pěvcem Karlem

1 BŘETENÁŘ, Jan Vladimír: Od obrany k útoku. *Arijský boj*, 1940, roč. 1, č. 1 (18. 5. 1940), s. 1.

2 PEJČOCH, Ivo: *Štit národa*. Historie jednoho antisemitského periodika. *Paměť a dějiny*, 2017, roč. 11, č. 2, s. 38–47.

3 *Státní oblastní archiv (SOA) v Praze*, f. Mimořádný lidový soud Praha (MLS), k. 509, sp. zn. Ls 4848/46, protokol výpovědi Vladimíra Břetenáře ze 17. 1. 1946.

4 PEJČOCH, Ivo: *Štit národa*, s. 39.

5 *SOA v Praze*, f. MLS Praha, k. 509, sp. zn. Ls 4848/46, protokol výpovědi Vladimíra Břetenáře z 25. 11. 1945.

Prvním majitelem a vydavatelem *Arijského boje* byl někdejší ruský legionář Jan Vladimír Břetenář (foto: SOA v Praze)

Babkou-Kasandou (1887-?) a později společně obnovili nacionalistický list *Štít národa*, který Kasanda původně vydával v letech 1919–1928.⁶

Štít národa začal znovu vycházet v listopadu 1938, tedy v napjaté atmosféře druhé republiky, a vyznačoval se výrazně protizidovským zaměřením. Kasanda měl na starosti obsah, Břetenář financování a zastával také roli odpovědného redaktora.⁷ Když v říjnu 1939 čeští fašisté založili Národní akční komitét (NAK), časopis se stal jeho tiskovým orgánem. Později tuto funkci plnil i pro nástupnickou Protižidovskou

ligu. Prostředí českých fašistických hnutí bylo značně nestabilní a špatně organizované, potýkalo se s nezájmem většinové společnosti a nemělo velkou podporu okupačních úřadů. Jeho proměnlivost vycházela také z častých osobních antipatií, neshod a hádek. A tak skončil i *Štít národa*. Rozpory mezi Kasandou a Břetenářem vedly k tomu, že číslo z 20. dubna 1940, které oslavovalo narozeniny Adolfa Hitlera, bylo také tím posledním. Břetenář chtěl ve vydavatelské činnosti pokračovat, původní značka ale patřila bývalému společníkovi. Nový název *Český*

úderník okupační úřady neschválily.⁸ Dne 18. května 1940 tak začal vycházet *Arijský boj*. Od svého předchůdce převzal nejen předplatitele, ale i podtitul Ústřední list Protižidovské ligy, ačkoliv tato organizace nebyla úředně povolena.⁹ Časopis vycházel jednou týdně a měl osm stran. Náklad se oproti *Štítu národa* zřejmě propadl. Kasandův list se podle majitele tiskárny tiskl asi v 10 tisících kusech,¹⁰ *Arijský boj* pak podle Břetenáře vycházel jen v nákladu 2 až 4 tisíce výtisků, z nichž se většina neprodala.¹¹ Břetenářovo tvrzení je ale možné vnímat jako snahu vydavatele umenšit význam svých činů před poválečným soudem. Dostupné dokumenty totiž říkají, že už v červenci 1941 mohl být náklad *Arijského boje* až 8 500 výtisků.¹²

Volbu názvu Břetenář vysvětloval přechodem z obrany do útoku: „*Máme více než dostatek nepřátel vnějších i vnitřních. S těmi vnějšími netřeba nám přímo bojovat. Ty vyřídí za nás sám náš mocný Ochránce, Vůdce a říšský kancléř. Proto naším úkolem jest vésti nekompromisní boj proti všem našim vnitřním nepřátelům, mezinárodnímu Židovstvu a jeho sprežencům.*“¹³ Že se redakce hlásí k rasové politice nacistického Německa, by ovšem bylo zřejmé i bez tohoto úvodu. Časopis se věnoval domácímu, zahraničnímu i kulturnímu dění, vždy na ně ale nahlížel antisemitskou optikou. Za jeho předobraz je možné považovat štvavý nacistický týdeník *Der Stürmer* Julia Streichera. Články z něj se ostatně

6 PEJČOCH, Ivo: *Štít národa*, s. 40.

7 Tamtéž, s. 39.

8 DOLEJŠÍ, Vojtěch: *Noviny a novináři. Z poznámek a vzpomínek*. NPL, Praha 1963, s. 372.

9 PEJČOCH, Ivo: *Štít národa*, s. 46.

10 SOA v Praze, f. MLS Praha, k. 509, sp. zn. Ls 4848/46, protokol výpovědi Aloise Koníčka z 2. 4. 1946.

11 Tamtéž, protokol výpovědi Vladimíra Břetenáře z 26. 10. 1946.

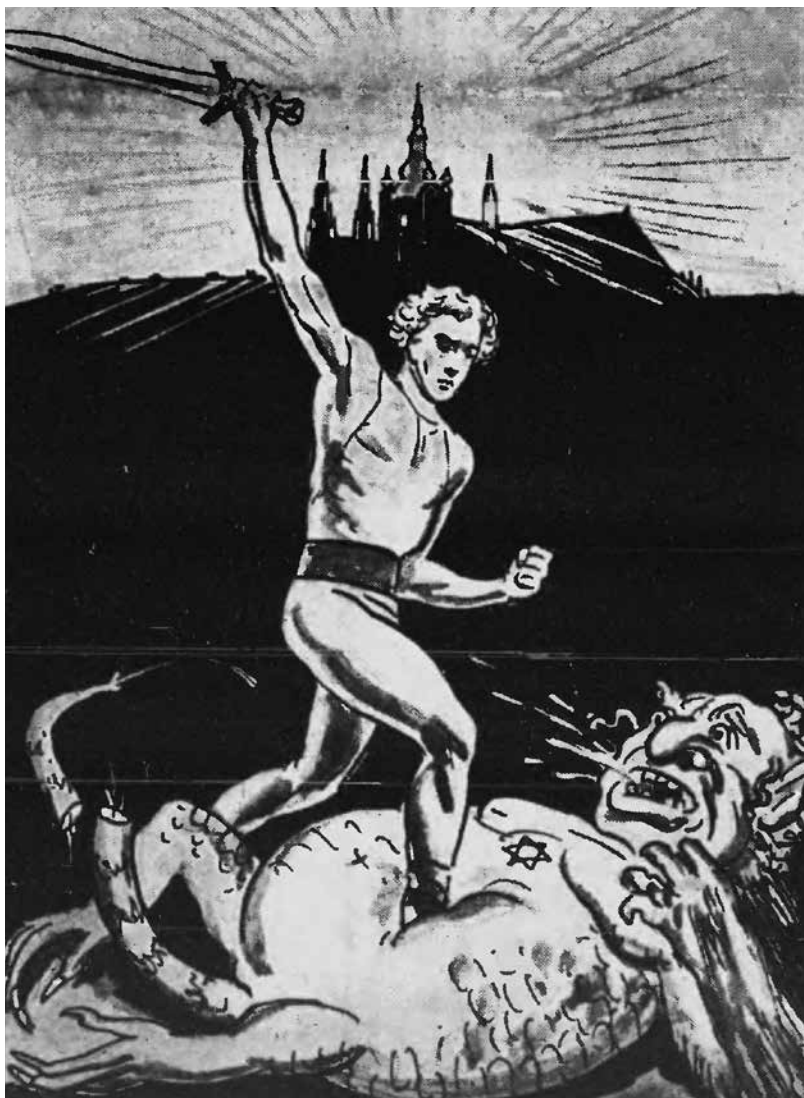
12 *Národní archiv* (NA), f. Národní soud, sp. zn. Trestní Národní soud (TNS) 6/47, k. 103, dodatek k trestnímu oznámení proti Rudolfu Novákovi z 22. 1. 1947.

13 BŘETENÁŘ, Jan Vladimír: *Od obrany k útoku. Arijský boj, 1940, roč. 1, č. 1 (18. 5. 1940)*, s. 1.

v překladu několikrát objevily i v jeho české nápodobě.

Arijský boj vykresloval Židy jako zkaženou rasu, která je odpudivá fyzicky i morálně a jejímž cílem je ovládnout svět. Běžně je nazýval parazity, upíry a pijavicemi.¹⁴ Autoři *Arijského boje* hledali židovský vliv všude, kde to bylo jen trochu možné. Odkazovali se přitom na podvodné *Protokoly sionských mudrců*¹⁵ a vraceli se k dřívějším vzepětím protižidovských nálad, především k domnělé rituální vraždě Anežky Hružové. Také ale připisovali Židům rozpoutání války a volali po nekompromisním zpříšňování antisemitických opatření. Jejich cílem bylo naprosté vyčlenění Židů z veřejného života. Častým tématem úvodních čísel bylo například školství. „*Jak ještě dlouho budou české-arijské děti sedět ve společnosti židovských dětí ve školách?*“ ptal se jeden z textů v prvním *Arijském boji*.¹⁶ „*Mezi učitelstvem je velké procento židovské krve. Nechte nastoupit do řady učitelské sbory v Praze nebo v Plzni, a nezapomeňte na jejich ženy! To jste neviděli tolik židovských ksichtů pohromadě!*“ rozčiloval se jiný autor o týden později.¹⁷

Terčem *Arijského boje* byli také takzvaní „bílí Židé“, tedy lidé „arijského“ původu, kteří se nechtěli podílet na perzekuci židovského obyvatelstva a odmítali nacistické myšlenky nebo se k nim stavěli jen vlažně. Časopis útočil na ty, kteří byli ochotni se s Židy nadále stýkat, pomáhat jim, zaměstnávat je, ale také na ty, jejichž chování redakce prostě považovala za příklad „židovské morálky“. To byli například nepoctiví podnikatelé nebo obchodníci, kteří

Antisemitické karikatury v *Arijském boji* vycházely především v prvním roce fungování časopisu. Dodávali je různí kreslíři, například Dobroslav Haut a Jan Tulla. Šifru STYX se zatím nepodařilo rozluštit, je ale možné, že šlo o značku pro karikatury převzaté z německého tisku. (repro: *Arijský boj*, 1940, roč. 1, č. 4, s. 1)

vydělávali na přeprodeji nedostatkového zboží. Zvláštní skupinu „bílých Židů“ nebo „židomilů“ pak tvořili političtí představitelé první republiky a zástupci emigrace, zahraničního

odboje a zemí stojících na opačné straně válečného konfliktu.

V podobném duchu mířily texty *Arijského boje* i do oblasti kultury, kde pranýřovaly tvorbu považovanou

14 Podrobněji např. MATEJKOVÁ, Anna: *Antisemitické stereotypy a časopis Arijský boj*. Bakalářská práce. Ústav české literatury a komparatistiky. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2015.

15 Falešný dokument, poprvé kompletně vydaný v Rusku v roce 1905, měl být důkazem o židovských snahách ovládnout svět. Přestože byla jeho neautenticita mnohokrát dokázána, dodnes se na něj antisemité a konspirační teoretici odkazují.

16 -rim-: Jak ještě dlouho? *Arijský boj*, 1940, roč. 1, č. 1 (18. 5. 1940), s. 3.

17 D-JS: Žid-heslo-mládež! *Arijský boj*, 1940, roč. 1, č. 2 (25. 5. 1940), s. 4.

Před „židovskými specialisty“ varovala karikatura Jana Tully z roku 1940. „Židovští lékaři okrádají arijské národy o to nejvzácnější – potomstvo,“ hlásal popisek obrázku. (repro: Arijský boj, 1940, roč. 1, č. 29, s. 1)

nacisty za „zvrhlé umění“: „Místo krásné hudby, prohlubující a povznášející, přišli židovští falešní muzikanti s vrřskavými skřeky černošských jazzů, aby při disharmonických zvucích ubili duši a rozpoutali v posluchačích jen ty nejhlobběji ukryté zvířecí pudy a vášně. Jazz, světu servírovaný Židy, je přímo rasově přiléhající židovským neřestem. Uslintání, vilní Abrahámovi obřezanci jsou jeho nejzvrhilejšími ctiteli, a když provádějí při jeho zvucích své sprosté taneční figury, přímo chrochtají blahem jako vepřík při drbání. Místo umění dali Židé v hudbě náhradou jazz – své rasové svinstvo!“¹⁸

V hledáčku antisemitů se tak ocitla mimo jiné i nonkonformní mládež, která jazzu a swingu holdovala, tedy tzv. potápky a bedly.¹⁹

Arijský boj navazoval na *Štít národa* (a *Der Stürmer*) také využitím satiry a karikatur. Těch vyšlo v prvním čísle hned pět, postupem času ale spíše ubývaly. Nejčastěji vycházely kresby podepsané značkami Zeus a STYX. Podle citované bakalářské práce Anny Matějkové se pod šifrou Zeus skrýval pravděpodobně Antonín Hradský, předpokládaný autor známého protibolševického propagandistického plakátu „Zachvátí-li tě, zahyneš!“. Značkou STYX měly být podepisovány karikatury přejaté z německého tisku. Autorka ovšem tato tvrzení uvádí bez odkazu na prameny.²⁰

Své skutečné jméno naopak příliš neskrýval ilustrátor Dobroslav Haut (1906–1945), který dříve pracoval pro *Humoristické listy* a jehož útočné karikatury vycházely od roku 1944 též v satirickém propagandistickém časopisu *Ejhle*.²¹ Později se objevovala též díla Jana Tully (1890–1945), karikaturisty *Štítu národa*, který ale upadl v nemilost redakce kvůli plagiátorství. Zdá se, že to u *Arijského boje* už nehrálo roli.

Pravidelná satirická rubrika časopisu nesla název Naše Pythia mluví. Její autoři skrze postavu věštkyně babky Špicohubé útočili na své obvyklé nepřátele, ale také si vyřizovali účty s dalšími aktéry české fašistické scény, jako byl Babka-Kasanda

nebo konkurenční nacionalistické hnutí Vlajka.

Udavačské články byly přítomné už ve *Štítu národa* a *Arijský boj* v tomto směru pokračoval. Břetenář zachoval rubriku Čemu nerozumíme, ve které se objevovala udání konkrétních osob. Časopis běžně vyzýval čtenáře, aby redakci upozorňovali na Židy nebo na ty, kteří se s nimi stýkají. „Sdělujte nám arijské divenky, které se vodí se Židy. Jest nutno dbáti čistoty rasy a když tyto Arijky nemají v sobě cit českého Arijství – budeme je jako národní bastardy veřejně jmenovat,“ vybízelo jedno z prvních čísel.²²

V rubrice Ze všech krajů Čech a Moravy pak byly zveřejňovány zprávy od přispěvatelů z různých měst. Občas zaplňovaly i několik stran – a často útočily na konkrétní osoby. Pokrytí území protektorátu nebylo rovnoměrné. Záviselo zkrátka na tom, kde se *Arijskému boji* podařilo oslovit ochotné dopisovatele. Některá města se tak vůbec neobjevovala, jiná kvůli aktivním udavačům figurovala téměř v každém čísle. Jakési stálé „základny“, které dodávaly příspěvky prakticky až do konce války, byly ve středočeské Čáslavi a v Moravské Ostravě. Zajímavostí ale je, že se občas vyskytovaly i udavačské texty z Terezína – než se stal místem, kde bylo židovské obyvatelstvo shromažďováno, kde mnoho Židů v důsledku špatných podmínek zemřelo a odkud byli deportováni dál do vyhlazovacích táborů.

18 Falešní proroci. *Arijský boj*, 1940, roč. 1, č. 11 (27. 7. 1940), s. 2.

19 Tak jako Amerika měla své jitterbugs a zootsuiters, Francie zazous, Německo Swing-Boys a Rakousko Schlurfs, i české prostředí mělo svou swingovou subkulturu. Mladíkům se říkalo potápky podle tanečního stylu (nebo gejblicí podle hollywoodského herce Clarka Gablea), dívkám bedly podle klobouků. Typickým znakem byl výstřední oděv – kalhoty nad kotníky, dlouhá a široká saka, boty s vysokými podrážkami, krátké skládané sukně, výrazné barvy a vzory a u mužů delší vlasy. Obdiv k moderní angloamerické kultuře a volnomyšlenkářství je stavěly do opozice proti konzervativnímu a fašistickému myšlení. Podrobně KOURA, Petr: *Swingari a potápky v protektorátní noci: česká swingová mládež a její hořkej svět*. Academia, Praha 2016.

20 MATĚJKOVÁ, Anna: *Antisemitické stereotypy a časopis Arijský boj*, s. 41.

21 KARLÍČEK, Petr – MOHN, Volker: „Naprostý propagandistický úspěch?“ *Humoristický časopis Ejhle (1944–1945)*. In: *Acta Universitatis Carolinae. Studia Territoria*, 2013, roč. XIII, č. 1–2, s. 177–214.

22 Čemu nerozumíme? *Arijský boj*, 1940, roč. 1, č. 4 (8. 6. 1940), s. 7.

REDAKCE A SPOLUPRACOVNÍCI

V tomto prvním období *Arijského boje* byla většina článků buď nepodepsána, nebo označena jen novinářskými zkratkami. Kdo se za nimi skrýval, je dnes obtížné dohledat. Můžeme ale identifikovat alespoň část autorů, kteří se na časopisu výrazně podíleli. Odpovědným redaktorem se v srpnu 1940 stal novinář Bohumír Lain (1912–?), od roku 1939 člen antisemitské Národní arijské kulturní jednoty (NAKJ) a vedoucí jejího časopisu *Arijská fronta*. V *Arijském boji* byl často podepsán pod zahraničněpolitickými texty. Členy redakce, která sídlila na pražských Příkopech, byli také tajemník Protižidovské ligy Ilja Josef Šaroun (1907–?)²³ nebo jeden z jejích zakladatelů Hanuš Richter (1890–?), než se s Břetenářem v létě 1940 rozhádal.²⁴ Krátce zde působil Hugo Tuskány (1887–?), vydavatel a redaktor *Arijské korespondence*.²⁵ V prvním roce *Arijského boje* do něj často přispíval i jeho právní zástupce Antonín Hübschmann (1909–?), funkcionář Národního akčního komitétu, který byl součástí nacionalistické scény už před říjnem 1938.²⁶ Psal především o protižidovských opatřeních a navrhoval jejich další zpřísnování. A přispěvateli listu byli také manželé Innemannovi, tehdy známé postavy filmového a divadelního prostředí. Režisér Svatopluk

Innemann (1896–1945) stál například za snímky *Plukovník Švec* (1929) nebo *Muži v offsidu* (1931), ještě před válkou se ale z filmového světa stáhl.

Jeho žena Zdena Kavková-Innemannová (1896–1965) patřila k nejznámějším tvářím československého němého filmu, její patrně nejúspěšnější rolí byla ta ve snímku *Venoušek a Stázička* (1922, režie S. Innemann). S nástupem zvukového filmu se ale v hlavních úlohách objevovat přestala a její popularita klesala.²⁷ Proněmecky smýšlející umělecký pár následně zvolil cestu kolaborace. Innemann do *Arijského boje* psal články, které mířily do kulturní oblasti, Kavková-Innemannová zase cílila na čtenářky. Výmluvný je titulek jejího prvního textu: „I ženy musí vstoupit do Arijského boje!“²⁸ Nejvýraznější spolupráci manželů s časopisem ale představuje román na pokračování s názvem *Prokletá rasa*, který v časopise vycházel od května do listopadu 1940. Vypráví příběh mladé dívky Věry, která zavrhne svůj vztah s chudým lékařem a nechá se svést židovským podnikatelem. Když si uvědomí, že byla podvedena a zneužita, je příliš pozdě – lékař už plánuje svatbu s jinou. Věry se nicméně v závěru ujme chudý, ale poctivý řemeslník. Postavy jsou schematickými karikaturami: na jedné straně stojí pracovití a uvědomělí mladí muži, na druhé lživý

židovský továrník a Věřina chamtivá teta. Uprostřed je pak samotná Věra, zmatená a okolnostmi zmítaná mladá žena, která potřebuje zachránit. Právě románem nízkých literárních kvalit je možné dobře ilustrovat jeden z výrazných způsobů, jakými se *Arijský boj* snažil Židy vykreslit – tedy jako sexem posedlý národ, který se „przněním arijských dívek“ snaží zničit čistotu „arijské rasy“. Jakýmsi varováním mladým ženám mělo být například vyličení potratu prováděného židovskými lékaři: „*Otáleli s uspním, jelikož se kochali nahotou i rozrušením této arijské oběti jejich rasy. Že něco tak podlého dělali tito akademičtí Židé, bylo k nevíře a ještě se jim draze za to platilo. To nebylo vůbec myslitelné u arijského lékaře, aby se židovskou pacientkou, jenom proto, že je židovkou, cynicky a bezohledně zacházel.*“²⁹

Nejasná je role Jiřího Smíchovského (1898–1951), okultisty a agenta bezpečnostní služby (Sicherheitsdienst, SD).³⁰ Podle Břetenáře si do redakce často docházel pro informace, podle Nováka byl dokonce jejím přímým spolupracovníkem.³¹ Sám Smíchovský se ale po válce o časopisu vyjadřoval pohrdlivě. Nicméně přiznal, že spolu s Břetenářem na podzim 1940 vyrazil do Norimberku, aby jej podpořil v jednání s Paulem Wurmlem, zástupcem vydavatele časopisu *Der Stürmer* Julia Streichera.

23 *Arijský boj*, 1940, roč. 1, č. 13 (10. 8. 1940), s. 2.

24 BLODIGOVÁ, Alexandra a kol.: *Slovník odpovědných redaktorů a šéfredaktorů legálního českého denního tisku v letech 1939 až 1945*. MatfyzPress, Praha 2007, s. 104.

25 MIKULÁŠEK, Alexej: *Antisemitismus v české literatuře 19. a 20. století. Teoretická a historická studie*. Votobia, Praha 2000, s. 136.

26 PASÁK, Tomáš – PASÁKOVÁ, Jana (eds.): *Český fašismus 1922–1945 a kolaborace 1939–1945*. Práh, Praha 1999, s. 187, 203, 292.

27 JEDLIČKOVÁ, Blanka: *Ženy na rozcestí. Divadlo a ženy okolo něj 1939–1945*. Academia, Praha 2016, s. 196.

28 KAVKOVÁ-INNEMANNOVÁ, Zdena: I ženy musí vstoupit do Arijského boje! *Arijský boj*, 1940, roč. 1, č. 1 (18. 5. 1940), s. 6.

29 KAVKOVÁ-INNEMANNOVÁ, Zdena – INNEMANN, Svatopluk: *Prokletá rasa XVII. Osud arijské dívky v roce 1938–1939. Arijský boj*, 1940, roč. 1, č. 19 (21. 9. 1940), s. 6. Závěrečná část románu vyšla v č. 26 (9. 11. 1940).

30 BERNARDOVÁ, Kristýna: *Nacismus versus okultismus v protektorátu. Osudy Jiřího Arvéda Smíchovského a Jana Kefera*. Academia, Praha 2021, s. 43–138. Tajemstvím opředená osobnost oslovuje také prozaiky (POLÁČEK, Jan: *Malostranský dábel: život a smrt mága dr. Smíchovského*. Plus, Praha 2016) i filmové tvůrce (Arvéd, režie Vojtěch Mašek, Česko a Slovensko 2022).

31 *SOA v Praze*, f. MLS Praha, k. 509, sp. zn. Ls 4848/46, protokol výpovědi Vladimíra Břetenáře z 26. 11. 1945; NA, f. Národní soud, sp. zn. TNS 6/47, k. 103, protokol výpovědi Rudolfa Nováka z 23. 7. 1945. Ze svědeckých výpovědí vyplývá, že po Novákově převzetí časopisu byl kontakt redakce se Smíchovským přerušen.

Břetenář tak chtěl pro svou činnost získat posvěcení Světové protižidovské ligy (Antijüdische Weltliga). Je tedy zřejmé, že k určitému kontaktu mezi redakcí, Smíchovským a SD docházelo.³² Současně byl Břetenář ve styku i s pražským Gestapem.³³

Část jmen autorů se na stránkách *Arijského boje* přestala objevovat s nedobrovolným odchodem Vladimíra Jana Břetenáře. Jeho působení v čele časopisu se uzavřelo ještě během prvního roku existence týdeníku. Za okolností, které dosud zůstávají nejasné, byl začátkem prosince 1940 zatčen Gestapem. Konkrétně jeho případ vyšetřoval komisař židovského a církevního referátu Fritz Kiesewetter. Břetenář byl až do konce války vězněn v koncentračním táboře Dachau. Vydavatelkou listu se tak stala jeho dvacetiletá dcera Olga, která se v dubnu 1941 provdala za Bohumíra Laina. Ten nadále zastával pozici odpovědného redaktora.³⁴ Vedení listu se po Břetenářově zatčení ujal Ilja Josef Šaroun. V tom, kdo měl s *Arijským bojem* jaké úmysly, se výpovědi aktérů rozcházejí. Olga Lainová tvrdila, že chtěla časopis zastavit, Kiesewetter ji ale donutil ve vydávání pokračovat.³⁵ Podle Šarouna se naopak týdeníku vzdát nechtěla, protože v něm viděla zdroj příjmu.³⁶ Šaroun každopádně nezůstal dlouho ani v šéfredaktorském křesle, ani v redakci. Po několika měsících byl vystřídán Rudolfem Novákem, který měl už

v té době v novinářských kruzích nevalnou pověst.

CESTA PROSPĚCHÁŘE

Novák pocházel z Kelčic u Prostějova. Narodil se 20. ledna 1890 do rodiny hostinského. Od mládí se angažoval v národněsociální straně, pro svou politickou a antimilitaristickou činnost byl i několikrát trestán. Kvůli trestnímu stíhání nenastoupil ani na vysokou školu.³⁷ Pracoval na různých úřednických a novinářských pozicích. Za války byl odveden a na začátku roku 1917 odešel na italskou frontu. V létě podle vlastních slov zběhl a v dubnu následujícího roku byl přijat do nově vzniklých československých legií v Itálii.³⁸ Brzy nato zamířil do Říma, kde pracoval v redakci legionářského časopisu *V boj*. Do vlasti se vrátil v prosinci 1918, dodatečně mu byla uznána hodnost kapitána a získal místo na ministerstvu národní obrany. Jako tajemník Kanceláře československých legií měl na starosti sociální podporu vojáků a jejich rodin. Současně redigoval týdeník *Československý legionář*. Texty, které se v časopisu objevovaly, mohou naznačovat určitou deziluzi z nově vzniklého státu. Novák zde nicméně dlouho nevydržel. Podle některých náznaků byl na podzim 1920 propuštěn kvůli špatnému hospodaření.³⁹ Podle svých slov ale odešel dobrovolně, protože

chtěl kandidovat do parlamentu za Československou stranu socialistickou, a rozhodl se rovněž ve vojenské službě nepokračovat.⁴⁰ Ve volbách sice úspěšný nebyl, strana z něj ale udělala tajemníka poslaneckého klubu. Funkci zastával asi rok. Poté se stal společníkem komisionářské obchodní firmy Živný a spol. a předsedou představenstva záložny Kotva, kde se ale zapletl do finančních machinací a za podvod byl v roce 1926 odsouzen ke čtyřem letům těžkého žaláře a ztrátě volebního práva.⁴¹

Na hraně zákona se Novák pohyboval i po propuštění v srpnu 1928. Jeho osobnost ilustruje například epizoda popsaná v dodatku k poválečnému trestnímu oznámení. V červenci 1930 si podle něj Novák vypůjčil dva koberce, které chtěl se ziskem prodat svému tchánovi: „*Jeho způsob jednání v takovýchto případech lze seznati z toho, že když byl firmou upomínán o vrácení koberců, dával se zapíratí a nebyl nikdy nalezen doma. Orgánové, kteří jej přišli zatknout, našli jej schovaného pod postelí. Po zatčení nechtěl udáti, kde jsou koberce, které dal mezi tím jinam do uschování. Teprve jeho manželka po jeho zatčení celou záležitost vyrovнала, načež byl obviněný propuštěn...*“⁴²

Ve třicátých letech Novák pokračoval v drobných podvodech, ale také navázal na svou novinářskou činnost. Pro tiskový koncern Tempo

32 NA, f. Národní soud, sp. zn. TNS 6/47, k. 103, protokoly výpovědi Vladimíra Břetenáře ze 4. 12. 1946 a Jiřího Smíchovského z 15. 12. 1946.

33 SOA v Praze, f. MLS Praha, k. 509, sp. zn. Ls 4848/46, protokol výpovědi Vladimíra Břetenáře z 26. 11. 1945.

34 SUK, Pavel: *Antisemitismus ve vybraných protektorátních periodikách*. Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy, Praha 2010, s. 116.

35 NA, f. Národní soud, sp. zn. TNS 6/47, k. 103, protokol výpovědi Olgy Lainové z 5. 12. 1946.

36 Tamtéž, protokol výpovědi Josefa Šarouna z 5. 12. 1946.

37 Tamtéž, vlastní protokol Rudolfa Nováka, zápis z 12. 12. 1946.

38 Tamtéž, s. 2.

39 BLODIGOVÁ, Alexandra a kol.: *Slovník odpovědných redaktorů a šéfredaktorů legálního českého denního tisku v letech 1939 až 1945*, s. 88.

40 NA, f. Národní soud, sp. zn. TNS 6/47, k. 103, vlastní protokol Rudolfa Nováka, zápis z 12. 12. 1946.

41 Tamtéž, zpráva o pověsti Rudolfa Nováka z 24. 1. 1946.

42 Tamtéž, dodatek k trestnímu oznámení proti Rudolfu Novákovi z 22. 1. 1947.

Jiřího Stříbrného pracoval – paradoxně – jako policejní reportér. Zde si získal pověst vyděrače a revolverového žurnalisty, tedy novináře, který se neštítel využívat své postavení jako nástroj k vlastnímu obohacení. Pravděpodobně právě přijímání úplatků za nezveřejnění nepříjemných zpráv zapříčinilo, že byl v roce 1935 propuštěn a s listy *Tempa* nadále spolupracoval jen externě, za řádkový honorář.⁴³ Ještě v září 1938 psal Novák pro *Polední list* protiněmeccky vyznívající články. Rychle se ale přizpůsobil novým poměrům a obrátil. V turbulentním období druhé republiky se živil vydáváním vlastní týdenní korespondence *Pražský reporter*, ve které byla postupně čím dál více znát pronacistická a antisemitská tendence. V květnu 1939 se seznámil s proslulým podvodníkem a kolaborantem Harrym Jelínkem (1905–1986)⁴⁴ a začal pro něj pracovat, vedl propagaci Jelínkova Evropského vydavatelstva a inzerci fašistického časopisu *Znova*. Přes Jelínka se Novák dostal k Walteru Langovi, tiskovému referentovi SD a navázal s ním spolupráci. Často se stýkali, Lang nad ním držel ochrannou ruku a dosazoval ho na další místa. V září 1940 byl takto Novák umístěn do nakladatelství Leopolda Mazáče, kde působil jako redaktor německé literatury a komisař dohlížející na pronacistické směřování podniku.

To už ale začínala jeho spolupráce s *Arijským bojem*. První Novákův text se pravděpodobně objevil hned v prvním čísle, v němž Břetenář přetiskl jeden z jeho článků z *Pražského reportera*.⁴⁵ Podle Bohumíra Laina Novák do redakce docházel už

Častým cílem útoků *Arijského boje* byl prezident Edvard Beneš (repro: *Arijský boj*, 1940, roč. 1, č. 6, s. 5)

v létě 1940 a psal za Břetenáře úvodníky.⁴⁶ Výrazněji se ale na stránkách týdeníku začal prosazovat až po Břetenářově zatčení a v dubnu 1941 se stal jeho šéfredaktorem. Proti tomu sice mělo námitky Gestapo,

nicméně Lang si svého „chráněnce“ prosadil.⁴⁷

Časopis pod Novákovým vedením prošel proměnou vizuální i obsahovou. Jako autor sám vyplňoval výraznou část každého čísla, i když

43 Tamtéž, protokol výpovědi Jiřího Stříbrného z 5. 12. 1946.

44 Podrobněji o Jelínkovi viz MAJEWSKI, Piotr M.: Špinavec Harry. Osudy slavného podvodníka za Protektorátu Čechy a Morava. *Pamět a dějiny*, 2020, roč. 14, č. 1, s. 21–29.

45 Židovská Praha před 50 lety. *Arijský boj*, 1940, roč. 1, č. 1 (18. 5. 1940), s. 5.

46 NA, f. Národní soud, sp. zn. TNS 6/47, k. 103, protokol výpovědi Bohumíra Laina z 5. 12. 1946.

47 Tamtéž, protokol výpovědi Bedřicha Kiesewettera ze 6. 12. 1946.

Udačská rubrika Reflektor do pražských ulic měla stálé místo na třetí straně časopisu od konce května 1941 až do jara 1945 (repro: Arijský boj, 1941, roč. 2, č. 34, s. 3)

pod různými pseudonymy. Tím nejvýraznějším bylo jméno Jiří Argus, kterým byly podepsány Novákovy skandální „reportáže“. Ty měly poukazovat na to, že první republika byla skrytě ovládána Židy a její představitelé byli morálně pokleslí zrádci českého národa. Šlo o smyšlené, útočné texty, jejichž námětem byly například tajné milenky Edvarda Beneše nebo sexuální dobrodružství Alice Masarykové. Většinou se objevovaly hned na první straně.

Postupně ale přibývalo i textů, které Novák podepisoval svým skutečným jménem. „*Takový byl Beneš: měl plná ústa demokracie, ale dělal usurpátora, a běda každému, kdo se vzbouřil proti jeho samoděržaví. Kázal morálku, ale svlékal dceru svého bývalého přítele do naha, aby vybjíjel své zvrácené pudy. [...] Eda byl malý postavou, ale velký sviňáček! On a Alice Masaryková mohli si podat ruce... [...] Kdo ještě dnes sází na kartu Benešovu, není normální člověk. Je buď úchylný, aneb zločinný,*“ napsal například v červnu 1942.⁴⁸

Novák byl prospěchář, který se chopil příležitosti. Dobře věděl, co je třeba psát, aby se zalíbil nacistům. Nejenže se ve svých textech držel linie jejich propagandy, ale v útocích zacházel ještě dál. Využíval bulvární postupy, sklouzával až k oplzlosti. Je tak možné, že se s první republikou chtěl vypořádat i osobně. Přece jen šlo o období, kdy se mu příliš nedařilo. Pokud dříve vůbec věřil ideálům samostatného československého státu, za okupace je již úplně zavrhl. Takto například zúčtoval s vlastní legionářskou minulostí: „*Českým zajatcům se pořád jen říkalo vlast, vlast, vlast! Nikdo z nich však netušil, že Masaryk a Beneš jsou nástroji židovské politiky, a že už tehdy legionářská krev byla prodána mezinárodnímu Židovstvu. Když se legionáři vrátili domů, byli prodáni po druhé. A zase Židům!*“⁴⁹

Zavedl také pravidelné kulturní rubriky. Do nich jako autoři přispívali Václav Alexis Marek (1913–?), redaktor tiskové agentury Centropress, a nakladatel, divadelní dramaturg a spisovatel Vendelín Josef

Krýsa (1909–1972). Pod pseudonymy Verus a Erwil ale o kultuře psal i sám Novák. Další prostor v časopisu zaplňovaly seriály s názvy jako Abeceda o svobodném zednářství, Po stopě krvavého rituálu nebo Jak se český národ vypořádával se Židy. Posledně jmenovaný, psaný Emiliánem Peřinou (1900–1972), měl dokonce 54 dílů! Peřina se stylizoval do role protizidovského „badatele“.⁵⁰ Pro časopis také sháněl inzerci. Čím dál více do *Arijského boje* přispíval i František Lelek (1897–?), někdejší předseda NAKJ a autor antisemitického spisu *Pravá tvář židovstva* (Orbis, Praha 1940). Z okruhu autorů kolem *Arijského boje* pak vzešla i kniha s názvem *Protizidovská čítanka* (Holinkova tiskárna, Praha 1944), kterou Novák redigoval.

UDÁVÁNÍ JAKO ŽÁNR

Jako šéfredaktor však Novák proslul zejména veřejným udačstvím, které v týdeníku pod jeho vedením získalo více prostoru. Založil rubriky Reflektor do pražských ulic a Kukátko. Zatímco první z nich byla zaměřena na udačské zprávy z hlavního města, druhá mířila do mimopražských oblastí. Objevovala se zde často celá jména osob i s adresami. „*Bismarckova ulice ve Vršovcích. V této ulici bydlí jedna arijská slečna, ve stáří asi 31 let. Měla už dřívě známost s jedním Židem, ani dnes ji nepřerušila. Žid si ji vydržuje. Chodí za ní i po uzavření domu. Budeme Žida sledovat, abychom si zjistili přesně, co dělá a odkud běře peníze na milostné pletky. [...] Soukenická ul. v Praze II. Proč pak zaměstnává pan Sýkora dosud Žida Steinera ve svém závoďe, Soukenická 13? Je snad Steiner*

48 NOVÁK, Rudolf: Benešovy roztrhané kalhoty. *Arijský boj*, 1940, roč. 3, č. 24 (20. 6. 1942), s. 2.

49 NOVÁK, Rudolf: Bývalí legionáři. *Arijský boj*, 1943, roč. 4, č. 15 (10. 4. 1943), s. 1.

50 MIKULÁŠEK, Alexej: *Antisemitismus v české literatuře 19. a 20. století*, s. 82, 133–134.

nepostradatelný jako expedient? A jaké jsou mzdy ostatního arijského personálu?“ hlásila například rubrika Reflektor hned v prvním vydání, ve kterém se objevila.⁵¹

Tyto denunciační rubriky žily z dopisů čtenářů. Novák po válce odhadoval, že jich do redakce přicházelo v průměru šedesát denně.⁵² K udávání časopis často vyzýval a přispěvatelům sliboval anonymitu. *Arijský boj* sázel na to, že udat někomu tímto způsobem mohlo být pro řadu lidí jednodušší a přijatelnější než jít přímo za okupačními a protektorátními represivními složkami. Redakční proces navíc udavače zdánlivě zbavoval zodpovědnosti. Časopis si tak vybudoval vlastní síť informátorů. Novák pravděpodobně Reflektor i Kukátko sestavoval sám, v redakci ale zaměstnával několik lidí, kteří pro něj zprávy ověřovali. Jejich následné zveřejnění mohlo mít na dotčené osoby dopad nejen společenský a psychologický, ale v první řadě k nim mohlo přitáhnout pozornost nacistů. Že zprávy z *Arijského boje* skutečně sledovali, potvrdili jak pracovníci Gestapa, tak čeští policisté.⁵³

„V Podskalské ulici č. 46 bydlí Žid, který občas chodí bez hvězdy a navštěvuje svou arijskou manželku v Mo-

dřanech, s níž jest rozveden,“ stálo například v Reflektoru 9. května 1942.⁵⁴ Karel Eben, kterého se zpráva týkala, byl měsíc po jejím zveřejnění zatčen, vyšetřován a zase propuštěn. Tím ale problémy neskončily – v červenci byl transportován do Terezína a odtud v říjnu do Osvětimi, odkud se již nevrátil.⁵⁵

K udávání časopis často vyzýval a přispěvatelům sliboval anonymitu

Další možnou obětí udavačské činnosti spojené s *Arijským bojem* se stala lékařka Olga Löwenbachová, sestra Prokopa Drtiny. Tento významný spolupracovník prezidenta Beneše se prostřednictvím londýnské rozhlasu obracel na posluchače doma pod pseudonymem Pavel Svatý. *Arijský boj* ovšem pravou identitu komentátora znal.⁵⁶ Do Velké Británie se před začátkem války podařilo odejít také jeho švagroví Josefu Löwenbachovi a neteři Sylvě, která odjela v jednom z transportů organizovaných Nicholasem Wintonem.⁵⁷ Drtinova sestra Olga (1898–1975) v Praze ale zůstala a na jaře 1943 se dostala do hledáčku udavačů.⁵⁸ Jak po válce vypověděla, Novák se ji pokoušel kontaktovat

telefonicky i osobně, načež byla 2. června 1943 zatčena a později uvězněna v koncentračním táboře Ravensbrück. *„Znovu podotýkám, že nikdo o mně nevěděl a nikdy nikdo mne neuváděl ve spojitost s londýnskou emigrací a že teprve a na to ještě krátce po Novákových pokusech a po uveřejnění článku v Arijském boji došlo k mému zatčení, které mi odůvodnil zatýkající mne úředník tím, že jsem vzata do vazby jako sestra tajemníka Dra Beneše Dra Drtiny. Proto se právem domnívám, že k mému zatčení došlo na základě článku uveřejněného v Arijském boji,“* vypověděla po válce.⁵⁹ Zmiňovaný článek se autorovi tohoto textu dohledat nepodařilo, nicméně brzy po zatčení uvedené vyšla v rubrice Reflektor krátká noticka: *„Zpráva o doktorce Drtinové, která byla provdána za Žida, je už bezpředmětná. Náprava byla zjednána.“*⁶⁰ A v říjnu téhož roku další: *„Značka: Drtinová. Ano, byla to drzost. Její bratr šve z Londýna a ona docela směle brala peníze z veřejných prostředků. Její manžel byl Židem.“*⁶¹ Je tedy velice pravděpodobné, že Novák o Löwenbachové věděl. Domnělá udavačka, pacientka Alžběta Luzarová, svou roli v případě popřela. Přiznala ale, že Nováka znala – pracovala totiž v domě, kde měl kancelář.⁶²

51 Reflektor do pražských ulic. *Arijský boj*, 1941, roč. 2, č. 21 (31. 5. 1941), s. 3.

52 NA, f. Národní soud, sp. zn. TNS 6/47, k. 103, vlastní protokol Rudolfa Nováka, zápis ze 14. 12. 1946.

53 Tamtéž, protokoly výpovědi Bedřicha Badelta ze 6. 12. 1946, Lva Drnovského z 11. 12. 1946, Jana Dleska z 9. 12. 1946 a Rudolfa Dunovského z 13. 12. 1946. Podrobně o roli protektorátní policie ve vymáhání protizidovských opatření viz DVOŘÁK, Jan: The “Jewish Department” of the Police Headquarters in Prague and its Role in the “Solution to the Jewish Question” in the Protectorate of Bohemia and Moravia. *Judaica Bohemiae*, 2023, č. LVIII, s. 141–174.

54 Reflektor do pražských ulic. *Arijský boj*, 1942, roč. 3, č. 18 (9. 5. 1942), s. 3.

55 NA, f. Národní soud, sp. zn. TNS 6/47, k. 103, protokol výpovědi Bedřišky Ebenové z 8. 11. 1946. Více např. viz <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/81380-karel-eben/> či <https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/te-eben-karel> (citováno k 27. 3. 2024).

56 Z paměti českého novináře: T.G.M. a dr. Frant. Drtina. *Arijský boj*, 1942, roč. 3, č. 4 (24. 1. 1942), s. 2; ARGUS, Jiří: Vánoční povídka z roku 1945. *Arijský boj*, 1942, roč. 3, č. 51 (26. 12. 1942), s. 1–2.

57 KOUTEK, Ondřej: *Prokop Drtina. Osud československého demokrata*. ÚSTR, Praha 2011, s. 66. Také SOUČKOVÁ, Sylva: *Psáno osudem a politikou*. Academia, Praha 2002, s. 26–27.

58 PLACHÁ, Pavla: *Zpřetrhané životy. Československé ženy v nacistickém koncentračním táboře Ravensbrück v letech 1939–1945*. Pulchra – ÚSTR, Praha 2021, s. 295–296.

59 NA, Národní soud, sp. zn. TNS 6/47, k. 103, protokol výpovědi Olgy Drtinové-Löwenbachové ze 7. 2. 1946.

60 Reflektor do pražských ulic. *Arijský boj*, 1943, roč. 4, č. 25 (19. 6. 1943), s. 3.

61 Reflektor do pražských ulic. *Arijský boj*, 1943, roč. 4, č. 44 (30. 10. 1943), s. 3.

62 NA, Národní soud, sp. zn. TNS 6/47, k. 103, protokol výpovědi Alžběty Luzarové z 3. 5. 1946.

Cílem denunciací v *Arijském boji* byly také známé osobnosti, například populární herec Oldřich Nový a jeho manželka Alice. Ta byla židovského původu, Nový se s ní ale odmítal rozvést. Na manžele útočil už *Štít národa*. Časopis *Arijský boj* v příležitostném pranýřování pokračoval: „Pan Nový neudělal dosud ten nejmenší pokus, aby přesvědčil veřejnost, že už není tím židomilcem, jakým býval. Duch nové doby nemůže tolerovat umělce, i sebe většího, když tento zarytě mlčí a nechce přiznat barvu. Umělec bez nové víry – je dnes nebezpečím pro kulturu národa a musí být radikálně odstraněn!“⁶³

Zvlášť často byl šikanován operetní zpěvák a herec Jára Pospíšil (1905–1979), jehož matka byla Židovka. *Arijský boj* ho pronásledoval i poté, co už nesměl vystupovat a pracoval jako kočí – a dokonce i poté, co se dostal do internačního tábora pro arijské partnery ve smíšených manželstvích a potomky z takových svazků. „Jára Pospíšil pracuje na nějaké stavbě v Bystřici u Benešova. To by bylo v pořádku. V pořádku však není, že někteří čeští lidé pana Pospíšila obletují a projevují mu sympatie různými způsoby. Jedni nosí mu cigarety, druzí mu poskytují něco na zub, aby „chudák“ nezhubeněl,“ napsalo Kukátko ještě v březnu 1945.⁶⁴

Manželé Noví i Pospíšil perzekuci přežili, smutnější konec měly ale například útoky na komunistického dramatika Františka Spitzera

(1897–1945).⁶⁵ „Nusle, Oldřichova 30. Dávejte pozor na zmíněného Žida Spitzera. Potřebujeme konkrétní fakta, abychom ho mohli usvědčit. Že býval nadšencem Gottwaldovým, je nám známo,“ psal Reflektor v říjnu 1943.⁶⁶ Další zpráva o něm se objevila v květnu následujícího roku.⁶⁷ Brzy poté byl Spitzer zatčen. Zemřel v koncentračním táboře Mauthausen.

Arijský boj se sice chlubil tím, že veškeré zprávy od čtenářů ověřuje, a trval na tom, že chce znát jména a adresy dopisovatelů, nicméně i tak docházelo k „chybám“. Ukázkou je případ baletního mistra Remislava Remislavského (1897–1973), který byl v Reflektoru označen za Žida. To však nebyla pravda, umělec se bránil a časopis musel zaplatit pokutu 500 korun.⁶⁸

Udavačské dopisy neplnily jen stránky listu. Novák se jich neštítel využívat ani k vyděračskému plnění pokladny. Emil Žahauer vypověděl, že *Arijskému boji* zaplatil za inzerci firmy, pro kterou pracoval, celkem 12 000 korun, aby nebyla zveřejněna zpráva o jeho židovské manželce.⁶⁹ Inzeráty přitom v takových případech často ani nebyly otištěny.

NOVÉ CÍLE

Způsob Novákovy práce ilustrují také vzpomínky literárního vědce, kritika a odbojáře Václava Černého (1905–1987). Ve svých pamětech cituje z dopisu, který od šéfredaktora

dostal na jaře 1943: „Byli bychom vděční, kdybyste napsal redakci našeho listu několik řádek svého souhlasu s protibolševickým zápasem [...] Současně sdělují, že otiskneme v našem listě jména všech, na které jsme se obrátili s tímto dopisem [...] Vůdci zdar!“ Černý vzpomíná: „To byl nůž na krk. Nevzal jsem dopis na vědomí. Za čtrnáct dní přišla upomínka.“⁷⁰ Anketa začala v *Arijském boji* vycházet 13. března 1943. Redakce podle úvodního textu oslovila přes sto osobností. Celkem ale byly v následujících týdnech otištěny jen tři desítky odpovědí, často vyhýbavých – například herec Jaroslav Marvan se, podobně jako další, odkazoval na stanovisko prezidenta Háchy.⁷¹ Seznam všech oslovených zveřejněn nebyl, nicméně samotná pohružka mohla některé k reakci přimět.

Pod Novákovým vedením pokračovala též rubrika Ze všech krajů Čech a Moravy, kterou měly na starosti regionální redakce. V únoru 1941 byly v tiráži časopisu uvedeny adresy dokonce tří poboček – v Čáslavi, Českých Budějovicích a Moravské Ostravě. Čáslavskou redakci, pod kterou spadaly celé Střední Čechy a která byla nejpłodnější, vedl až do konce novinář Václav J. Píša. Ostatní filiálky postupně zanikly, ačkoliv zprávy z těchto oblastí se objevovaly i nadále.

Řada periodik byla v průběhu války kvůli nedostatku papíru rušena. Ne tak *Arijský boj*, ten naopak

63 Reflektor do pražských ulic. *Arijský boj*, 1943, roč. 4, č. 56 (19. 6. 1943), s. 3.

64 Kukátko. *Arijský boj*, 1945, roč. 6, č. 9 (3. 3. 1945), s. 3.

65 Viz pamatnik-terezin.cz/vezen/zi-spitzer-franz a <https://www.pamatnik-terezin.cz/vezen/mp-spitzer-franz> (citováno k 27. 3. 2024).

66 Reflektor do pražských ulic. *Arijský boj*, 1943, roč. 4, č. 42 (16. 10. 1943), s. 3.

67 Reflektor do pražských ulic. *Arijský boj*, 1944, roč. 5, č. 21 (20. 5. 1944), s. 3.

68 NA, f. Národní soud, sp. zn. TNS 6/47, k. 103, dodatek k trestnímu oznámení proti Rudolfu Novákovi z 22. 1. 1947, opis pokuty z 27. 8. 1943.

69 Tamtéž, dopis Emila Žahauera z 10. 7. 1945. Podrobněji o tomto případě NEZDAŘIL, Petr: *Generační střety na stránkách protektorátního kolaborantského tisku*. Diplomová práce. Katedra dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy, Praha 2013, s. 53.

70 ČERNÝ, Václav: *Křik Koruny české: paměti 1938–1945. Náš kulturní odboj za války*. Atlantis, Brno 1992, s. 303.

71 Proti bolševismu. *Arijský boj*, 1943, roč. 4, č. 17 (24. 4. 1943), s. 2.

vycházel ve stále vyšších nákladech a Novák často úřady žádal o jejich další zvyšování. Zatímco v červenci 1941 mohl tisknout 8 500 kusů, v březnu 1942 mu tiskový odbor presidia ministerské rady povolil náklad 16 000 výtisků. V září 1944 požádal o další navýšení, tentokrát na 21 300 kusů, ovšem za cenu snížení počtu stran na šest.⁷² Od poloviny října měl časopis skutečně jen šest stran, lze tedy předpokládat, že žádosti bylo alespoň částečně vyhověno a *Arijský boj* tak mohl vycházet v ještě vyšším nákladu. Novákovu výjimečnou pozici dokládá také to, že byl německými pány tisku stavěn na úroveň šéfredaktorů deníků, i když vedl pouze týdeník.⁷³ Jeho pověst a způsob práce nicméně odrazovaly i některé otrlé kolaboranty, včetně Vladimíra Krychtálka, předsedy Národního svazu novinářů. Do profesní organizace Novák přijal až po nátlaku tiskového šéfa Wolfganga Wolframa von Wolmar z Úřadu říšského protektora.⁷⁴

Vítr do plachet autorům časopisu dodávalo zpřisňování protižidovských opatření, po kterém tak urputně volali. S nadšením vítali například zavedení povinného označení židovského obyvatelstva žlutou hvězdou na oděvu. „*Je nutná kontrola Židů, neboť jinak by Židé otravovali arijský vzduch a infikovali arijské lidi. Nyní se nebudou moci nerozhodní a nedůslední Arijci vymlouvat, že nevěděli že ten či onen je Žid,*“ hlásil v září 1941 nepodepsaný redaktor. Zároveň si ale neodpustil výtku: „*Mimoděčně vtírá se nám do pera*

poznámka, proč jsme u nás již dříve sami neprovedli označení Židů. Proč musíme vždy přijít později? Proč? Proč???“⁷⁵ Zvlášť důsledně bylo podle antisemitů třeba dohlížet na čistotu rasy. „*Takového Žida, který przní Arijskou přes výslovný zákaz, mají okleštit,*“ psal *Arijský boj* v červenci 1942.⁷⁶

Nováková pověst a způsob práce odrazovaly i některé otrlé kolaboranty

Z dlouhodobého hlediska se ale protižidovské téma postupně vyčerpávalo. Historické náměty se opakovaly, cílů denunciačních článků kvůli transportům ubývalo. Roli mohla sehrát také stále reálnější obava z restu v případě porážky hitlerovského Německa. Nová témata na stránky *Arijského boje* samozřejmě přinášel vývoj války. Například s postupem sovětských vojsk na východní frontě se na jeho stránkách čím dál tím víc a ostřeji brojilo proti bolševismu.

Na jaře 1945 již rubriky Reflektor a Kukátko skomíraly. Redakce *Arijského boje* přesto stále pokračovala alespoň v obecném antisemitském štvání. Novým cílem se stali „alibisté“, tedy ti, kteří svou spolupráci s nacisty utlumovali. „*Co bude dále, ptají se někteří čtenáři. Resumujeme svou odpověď: Říše bude bojovat do konečného vítězství! Nebude kapitulovat! A my jí budeme pomáhat ze všech sil přes všechny svízele a válečné strasti. A srazíme každého alibistu a pokrytce, který by si dovolil upadat bojující Říši vzad svými panikářskými*

tlachy a zločinnou činností!“ volal Novák dva měsíce před koncem války.⁷⁷ Jeho úvodníky se vyznačovaly stále hysteričtější tónem.

Poslední číslo vyšlo 5. května 1945. Mělo už jen čtyři strany, udavačské rubriky se v něm neobjevily. Novák jako by se snažil svou činnost vysvětlit a ospravedlnit. „*Emigrace ohlašuje proti českým novinářům ostrý postup, poněvadž prý čeští novináři zradili národ a sloužili Němcům. Dovolujeme si tedy na tomto místě upozornit, že novináři nezradili národ, nýbrž byli nuceni opravovat báchoroky emigrace, což je velký rozdíl,*“ napsal. „*Emigrace nás osočuje, že jsme spolupracovali s Němci. Ano, spolupracovali jsme a dosud spolupracujeme. Zachraňovali jsme českou krev, kterou páni emigranti chtěli prolévat ve prospěch Židů.*“⁷⁸

ZRADA, NEBO ŠVEJKOVINA?

Poválečná justice ale Novákovi za pravdu nedala. *Arijský boj* byl považován za jeden z nejodpornějších úkazů v protektorátním tisku a podle toho byli jeho představitelé také posuzováni.

Vladimíru Břetenářovi příliš nepomohlo, že byl sám vězněm režimu, a v roce 1947 byl Mimořádným lidovým soudem v Praze odsouzen ke dvaceti letům vězení za propagaci nacismu a spolupráci s nacistickými zpravodajskými složkami. Po podmíněčném propuštění v roce 1955 pracoval Břetenář jako dělník.⁷⁹ Ilja Josef Šaroun se sice vydával za člena (pravděpodobně fiktivní)

72 NA, f. Národní soud, sp. zn. TNS 6/47, k. 103, dodatek k trestnímu oznámení proti Rudolfu Novákovi z 22. 1. 1947.

73 DOLEJŠÍ, Vojtěch: *Noviny a novináři*, s. 387.

74 NA, f. Národní soud, sp. zn. TNS 6/47, k. 103, protokol výpovědi Karla Zierise ze 4. 12. 1946.

75 Na okraji událostí: Žlutá hvězda na prsou Židů. *Arijský boj*, 1941, roč. 2, č. 37 (20. 9. 1941), s. 3.

76 První Žid na Pankráci pro zprznění rasy. *Arijský boj*, 1942, roč. 3, č. 26 (4. 7. 1942), s. 5.

77 NOVÁK, Rudolf: Co bude dále? *Arijský boj*, 1945, roč. 6, č. 9 (3. 3. 1945), s. 1.

78 NOVÁK, Rudolf: Ano, spolupracovali jsme s Němci. *Arijský boj*, 1945, roč. 6, č. 18 (5. 5. 1945), s. 3.

79 BLODIGOVÁ, Alexandra a kol.: *Slovník odpovědných redaktorů a šéfredaktorů legálního českého denního tisku v letech 1939 až 1945*, s. 21.

Novinář a obchodník s uměním Ilja Josef Šaroun působil v *Arijském boji* jen krátce (foto: SOA v Praze)

odbojové skupiny, ale i on byl odsouzen. Z desetiletého trestu si však odpykal jen malou část. Domluvil se s dozorcem, utekl a podařilo se mu dostat se do západního Německa a později do Kanady.⁸⁰ Potrestána byla i herečka Kavková-Innemannová, která za protektorátu účinkovala také v propagandistických rozhlasových skečích a byla konfidentkou Gestapa. V roce 1946 byla odsouzena k patnácti letům těžkého žaláře. I ona se v roce 1955 dočkala podmíněného propuštění. Zemřela 1. prosince 1965. O dvacet let tak přežila svého manžela, který zahynul v internaci brzy po válce.⁸¹ Souzeni byli i další redaktori a spolupracovníci časopisu. Například přispěvatel kulturní rubriky Václava Alexise

Marka potrestal Mimořádný lidový soud v Praze třemi roky vězení, Františka Lelka deseti a Emiliána Peřinu dvanácti.⁸² Trestu se naopak vyhnul Bohumír Lain. Po válce se za něj totiž přimluvil novinář a předseda tiskového odboru ministerstva informací František Bauer (1897–1967). Lain podle něj v NAKJ a v *Arijském boji* působil z pověření odbojové skupiny Politické ústředí a měl kolaborantskou činnost brzdit.⁸³

Nejsledovanějším byl ovšem proces s Rudolfem Novákem, který v roce 1947 společně s dalšími novináři stanul před Národním soudem určeným pro prominentní kolaboranty. „Novákovy články jasně prokazují, že Novák byl nejen neaktivističtějším novinářem, nýbrž i nejhorším zjevem novinářského stavu vůbec pro své udavačské články,“ znělo v trestním oznámení.⁸⁴

Novák se svou činností snažil obhájit tím, že jeho působení v *Arijském boji* bylo jen pláštikem, který měl krýt jeho protinacistickou činnost. Při výsleších uváděl, že celou dobu Čechům především pomáhal. Tvrdil, že informace od Waltera Langa předával českým policistům, konkrétně inspektoru Františku Novotnému.⁸⁵ Podle Ředitelství národní bezpečnosti to ale dělal proto, že ho policista sám kontaktoval, a navíc ani nešlo o zvlášť cenné zprávy.⁸⁶ Novák dále popíral vyděračství a hájil se tím, že materiály pro rubriky Reflektor a Kukátko dostával přímo od Langa. Ten ho měl také ujistit, že

lidé, o kterých bude psát, nebudou dále pronásledováni. Zároveň ale Novák tvrdil, že se nebezpečných udání zbavoval. Muselo mu tedy být jasné, jaké důsledky jeho novinářská činnost může mít. Nepomohly mu ani výmluvy, že reportáže, které podepisoval jako Jiří Argus, byly záměrně absurdní. „To, co jsem psal v [jejich] rámci pro Říší, byla vyložená švejkovina a trochu soudný čtenář to musel pochopit,“ hájil se.⁸⁷

Soudu předcházely výzvy v rozhlase, aby se přihlásily další oběti. Během hlavního přelíčení přišlo šedesát sedm dopisů.⁸⁸ Skutečný počet lidí, kteří byli kvůli *Arijskému boji* vyšetřováni, zatčeni, vězněni nebo zabiti v koncentračních táborech, ale dnes v podstatě není možné zjistit. K soudu sice dorazilo také několik dobrozdání ve prospěch Rudolfa Nováka, ta ale pocházela především od lidí, které znal nebo k nim měl osobní vztah. Za svého pěstouna se tak pokoušeli přimluvit třeba synové Novákovy družky Josefy Trčkové. Někteří svědci uvedli i to, že je Novák například varoval před návštěvou Gestapa. To ale bylo možné vnímat i jako potvrzení, že byl s nacisty v blízkém kontaktu.

Soud nakonec dospěl k závěru, že Novákova spolupráce se Sicherheitsdienstem byla dobrovolná.⁸⁹ Tvrzení agenta Smíchovského, že redakce *Arijského boje* byla jakousi blokovou služebnou SD,⁹⁰ se sice jeví jako přehnané, i pracovníci časopisu ale potvrdili, že Novák běžně posílal

80 Tamtéž, s. 118.

81 JEDLIČKOVÁ, Blanka: *Ženy na rozcestí*, s. 201–206.

82 SOA v Praze, f. MLS Praha, k. 431, sp. zn. Ls 3340/46, rozsudek z 10. 10. 1946 (V. A. Marek); tamtéž, k. 401, sp. zn. Ls 2940/46, rozsudek ze 17. 3. 1947 (F. Lelek); tamtéž, sp. zn. 2432/46, rozsudek z 21. 6. 1946 (E. Peřina).

83 BLODIGOVÁ, Alexandra a kol.: *Slovník odpovědných redaktorů a šéfredaktorů legálního českého denního tisku v letech 1939 až 1945*, s. 74.

84 NA, f. Národní soud, sp. zn. TNS 6/47, k. 103, trestní oznámení na Rudolfa Nováka z 19. 12. 1946.

85 Tamtéž, zpráva Ředitelství národní bezpečnosti v Praze z 24. 8. 1945.

86 Tamtéž, zpráva Ředitelství národní bezpečnosti v Praze ze 4. 10. 1945.

87 Tamtéž, protokol výpovědi Rudolfa Nováka z 23. 7. 1945.

88 NA, f. Národní soud, sp. zn. TNS 6/47, k. 115, rozsudek z 26. 3. 1947.

89 Tamtéž, s. 7.

90 NA, f. Národní soud, sp. zn. TNS 6/47, k. 103, protokol výpovědi Jiřího Smíchovského z 15. 12. 1946.

Rudolf Novák těsně před popravou oběšením, která se uskutečnila 26. března 1947 (foto: ČTK / Ladislav Kandelar)

Walteru Langovi zprávy. Za dokázanou považoval soud též šéfredaktoru přímou spolupráci s Gestapem. Novák měl využívat svých informátorů a ověřovatelů k tomu, aby sledovali kázání českých kněží. Zprávy o nich pak podával Kiesewetterovi. Podle rozsudku tak přispěl i k zatčení unitářského kněze Norberta Fabiána Čapka (1870–1942), který byl v červnu 1942 poslán do Dachau a v říjnu téhož roku zavražděn v Hartheimu u Lince.⁹¹

Z výpovědí svědků vyvstává obraz Nováka jako oportunisty, který udržoval především ty vztahy, které mu mohly být ku prospěchu. Vykreslují ho jako mstivého člověka, toužícího po penězích a moci. Podle Bohumíra Laina se chtěl stát dokonce

ministrem.⁹² Je obtížné dnes zhodnotit, nakolik Novák sám věřil tomu, co psal. Nacistická okupace pro něj každopádně mohla být příležitostí, jak se navzdory své kriminální minulosti a pošramocené pověsti vyšplhat výše po společenském žebříčku.

Dne 26. března 1947 byl Novák odsouzen k trestu smrti provazem. Požádal o milost. Bylo na ministru spravedlnosti, tedy Prokopu Drtinovi, zda žádost navrhne prezidentu republiky ke schválení. Novákův osud byl tak v rukou muže, na kterého sám útočil a jehož rodině ublížil. Podle Ondřeje Koutka chtěl Drtina doporučením milosti zachránit život alespoň jednomu z kolaborantských novinářů odsouzených k smrti. Šéfredaktora *Arijského boje* ovšem

z možných kandidátů na milost ihned vyřadil.⁹³ Nakonec vybral Jaroslava Křemena, protektorátního šéfredaktora *A-Zetu* a *Lidového deníku*, který tak skutečně popraven nebyl.⁹⁴ Život Rudolfa Nováka ještě týž den po vynesení rozsudku ukončila šibenice. V symbolické rovině tak bylo zúčtováno i s celým *Arijským bojem*.

TADEÁŠ HLAVINKA (1994) vystudoval bakalářský obor žurnalistika na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. V roce 2018 začal externě spolupracovat s Českou televizí, od roku 2020 pracuje ve zpravodajské redakci kultury. Je spoluautorem zážitkové vzdělávací hry *Čára*, kterou připravil spolek Rolling s podporou Ústavu pro studium totalitních režimů.

91 Tamtéž, k. 115, rozsudek z 26. 3. 1947. Také HOFFMANN, Bedřich: *A kdo vás zabije... Život a utrpení kněžstva v koncentračních táborech. Společenské podniky, Přerov 1946*, s. 346.

92 NA, f. Národní soud, sp. zn. TNS 6/47, k. 103, k. 103, protokol výpovědi Bohumíra Laina z 5. 12. 1946, s. 4.

93 KOUTEK, Ondřej: *Prokop Drtina. Osud československého demokrata*, s. 257.

94 NA, f. Národní soud, sp. zn. TNS 8/47, k. 135, úřední záznam o udělení milosti Jaroslavu Křemenovi z 22. 4. 1947.